

Održivo odijevanje – doprinos nastavi održivog razvoja

Melba Blažić Grubelić

Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci, Gajeva 1, Rijeka, Hrvatska

mbgrubelic@gmail.com

SAŽETAK

Posljednjih nekoliko desetljeća održivi razvoj postao je globalno prepoznatljiv termin te je tako ušao i u naše školske kurikule. Ovaj je nastavni sadržaj osmišljen kao radionica koja razvija učeničku kreativnost, nakon čega slijedi istraživački rad. Samim time ima trajnije djelovanje na svijest učenika, a posredno i na njihove obitelji. Česte su nastavne jedinice u kojima se obrađuje utjecaj načina prehrane, gospodarenja otpadom, šumama, vodama i drugih resursa na održivost našega planeta. Unatoč velikoj raznolikosti tema, u mojoj dugogodišnjoj praksi nastavnika biologije i ekologije u srednjoj školi nisam naišla na temu održivog odijevanja, koje u svakodnevnom životu tinejdžera i adolescenata, pogotovo onih ženskoga roda, imaju poprilično značenje. Ova radionica koja u sebi uključuje kreativni pristup odijevanju istoga odjevnog predmeta u učenicima potiče takvo ponašanje i u svakodnevnom životu. Po dovršenoj radionici učenici se usmjeravaju na istraživačku nastavu, koja uključuje upoznavanje sa pojmovima vezanim uz filozofiju življenja poznatu pod nazivom "nula otpada" (zero waste), ali i na osvješćivanje: uvjeta proizvodnje odjevnih predmeta (fair trade); materijale koji se koriste u današnjoj modnoj industriji, kako u visokoj modi, tako i u proizvodnji konfekcijske odjeće te na kraju i na certifikate vezane uz modnu industriju. Moje višegodišnje iskustvo provođenja ovog nastavnog sadržaja i njegovo kontinuirano unaprjeđivanje, kod učenika koji sudjeluju u ovoj aktivnosti uzrokuje promjene ponašanja kao što su: rjeđe kupovanje odjeće, nošenje odjeće na više različitih načina i provjeravanje sastava i eko certifikata pri kupovini odjeće.

Ključne riječi: radionica; kreativni pristup odijevanju; istraživačka nastava; nula otpada (zero waste)

UVOD

U potrazi za temama čije sadržaje mogu prilagoditi izbornoj nastavi ekologije, kao i fakultativnoj nastavi održivog razvoja u gimnaziji, slučajno sam 2014. godine u jednom našem „osviještenom“ magazinu naišla na zanimljiv blok kratkih članaka o održivom odijevanju (Vrtar, 2014). Vođena sadržajima tih članaka odlučila sam osmisliti radionicu održivog odijevanja, koja uključuje kreativni pristup odijevanju te kratko istraživanje koje se provodi tijekom te radionice, a u uskoj je vezi ne samo sa održivim odijevanjem, već i sa životnom filozofijom poznatom pod nazivom „nula otpada“ (zero waste) (Johnson, 2014). Istraživanje se dalje proširuje kao izvannastavna i/ili izvanškolska aktivnost kroz upoznavanje sa ostalim aspektima održivog odijevanja kao što su: korištenje ekoloških i organskih materijala koji su proizvedeni na način da je svaki radnik u njihovoj proizvodnji pošteno plaćen za svoj rad, certifikati koje bi takvi odjevni predmeti trebali posjedovati ili o čemu još treba voditi računa prilikom kupovine bilo kojeg odjevnog predmeta.

Ova je tema izuzetno dobro prihvaćena od brojnih mojih učenika jer razvija njihovu kreativnost (Bunčić i sur, 1998). Na određeni ih način prvi dio radionice oslobađa od ozbiljnih tema održivosti i razvija njihov artistski duh, za kojega su mnogi mislili da ga uopće nemaju. Učenici kroz daljnje istraživanje pojmova: slow fashion (Fletcher, 2010), vintage i retro, fair trade te ekoloških i organskih materijala postavljaju relevantna pitanja i traže odgovore te tako razvijaju samostalnost, samopouzdanje, odgovornost i kritičnost što ih osposobljava za cjeloživotno učenje. Nadalje, usvajaju znanja potrebna za očuvanje prirodnih resursa i odgovornog odnosa prema osobnom zdravlju i zdravlju biosfere. Osim toga, odgajaju se i obrazuju u skladu s općim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima poštenog plaćanja za obavljene rad. Pored ostaloga, ovu je temu lako prilagoditi i na uvjete nastave na daljinu, pri čemu

kreativni dio radionice svaki učenik odradi u svojem domu, fotografira svoje načine odijevanja istoga odjevnog predmeta, fotografije učita na zajedničku platformu komunikacije. Preostali dio istraživanja obavi svatko sam za sebe, potom učenici u parovima ili timovima pripreme plakat koristeći neku od mnogih digitalnih aplikacija koje im stoje na raspolaganju (npr. Canva) te konačno prezentiraju taj plakat tijekom video nastave.

Za nastavnike obrada sadržaja kroz niz istraživačkih koraka zahtijeva detaljno uranjanje u samu problematiku i dugotrajno planiranje koje se može protegnuti na tjedne i mjesec, kako otkrivamo nove poglede na održivost, koji se mijenjaju brzinom kojom se mijenja s jedne strane tehnologija obrade odjevnih materijala, a s druge tehnologija uključena u postulat *zero waste* koncepta življenja (EKOS, 2014).

IZVEDBA NASTAVE

Tijekom proteklih pet nastavnih godina ovu sam temu obradila sa svojim učenicima u sklopu izborne nastave ekologije, fakultativne nastave održivog razvoja, ali i tijekom redovne nastave u dva prva razreda (prema GIKu) i kod dvije cijele generacije maturanata (prema NPPu).

U radionicu se istovremeno može uključiti 12 do 24 učenika. Prije izvedbe nastavne jedinice koju započnemo radionicom odijevanja istim odjevnim predmetom na barem tri različita načina učenici dobiju upute da sa sobom na sat donesu jedan svoj odjevni predmet kojega će moći iskoristiti upravo na takav način (slika 1).

Slika 1 Primjer kreativnog odijevanja / korištenja istog odjevnog predmeta na više načina

Po isteku zadanog vremena učenike upoznamo sa blogom Beae Johnson i njezinih 50 načina na koji je odjenula crnu košulju. Cijela ideja ovakvog kreativnog korištenja jednog odjevnog predmeta izrasta iz koncepta življenja „nula otpada“ (*zero waste*). Vrijeme predviđeno za ovu aktivnost tijekom koje nastavnik upozna učenike sa postulatima ovakvog načina života je oko 20 minuta. Tijekom toga vremena učenici raspravljaju, a nastavnik moderira njihovu raspravu vezanu za značenje, provođenje i redosljed provođenja spomenutih postulata: 1. odbij (kupovinu nepotrebnih stvari), 2. smanji (ono čime se inače koristiš), 3. ponovo upotrijebi (ono što već imaš), 4. recikliraj (oporabi i promijeni namjenu stvarima koje su već izgubile svrhu), 5. kompostiraj.

Potom učenike podijelimo u četiri istraživačke grupe i svakoj grupi dodijelimo po jedan pojam kojega treba istražiti koristeći se internetskim stranicama kako izvorom. Za taj dio aktivnosti učenicima je na raspolaganju oko 20 minuta. Zadani su pojmovi: 1. *slow fashion* (spora moda); 2. *vintage* i *retro* odjevni predmeti / stil; 3. *fair trade*; 4. ekološki i organski materijali (u izradi odjevnih predmeta). Nakon isteka vremena za istraživanje svaka grupa ima oko 5 minuta za kratku prezentaciju svojih rezultata. Dakako, nastavnik treba voditi računa o tome da se svaki prezentirani pojam najprije definira te da učenici navedu po nekoliko primjera za svakoga od njih. Ovom aktivnošću završava dio radionice koji se provodi u školi tijekom jednoga blok sata nastave.

Aktivnost dalje možemo produžiti na još par sati istraživačke nastave koja se provodi u školi ili na istraživanje koje će učenici odraditi kao nastavak grupnoga rada tijekom izvanučioničke nastave. Iste grupe nastave dublje istraživati iste prethodno zadane pojmove (*slow fashion*, *vintage* i *retro* stil u odijevanju, *fair trade* u odijevanju, ekološki i organski materijali u izradi odjeće i obuće) o čemu svaka grupa treba u zadanome vremenu izraditi prezentaciju. Ovaj dio izvanučioničkog istraživanja odnosi se na pretraživanje internetskih stranica, ali ga možemo proširiti i tako da učenici u svome mjestu stanovanja osobno provjere prodajna mjesta obuće i odjeće kao i raznih modnih dodataka te naprave popis onih mjesta na kojima se mogu pronaći predmeti spore mode, kao i konfekcijska odjeća i obuća izrađena po gore navedenim postulatima, ali i prodavaonice koje preuzimaju stari tekstil na recikliranje. Po završenome istraživanju pojedine grupe su obavezne prezentirati svoje rezultate. Pri ovoj prezentaciji nastavnik vodi računa o tome da se stavi naglasak na dvije činjenice koje su preduvjet da bi neki odjevni predmet zadovoljavao naziv ekološkoga: 1. mora nastati iz organski uzgojenog materijala; 2. mora posjedovati certifikat da je „*eco friendly*“, a koji se mora nalaziti na samome odjevnom predmetu.

Na koncu ovu temu možemo završiti još jednom kratkom istraživačkom aktivnošću za koju bi nam trebao biti dovoljan jedan školski sat, a koju učenici mogu odraditi ili samostalnim radom ili radom u paru. Nastavnik započinje aktivnost zadavanjem slijedećeg pitanja učenicima: „O čemu još moramo voditi računa pri kupovini odjeće ukoliko želimo sačuvati svoje osobno zdravlje, kao i zdravlje našega planeta?“. Odgovori koje dobijemo propitivanjem svih učenika mogu biti vrlo raznoliki, nakon čega možemo provesti kratku raspravu. Raspravu svakako moramo završiti stavljajući naglasak na slijedeće dvije činjenice: 1. izbjegavati one trgovine odjećom u kojima prevladava jaki miris po parfemu ili nekoj od kemikalija, jer se na ovaj način prikriva opori miris formaldehida kojom se odjeća natopi da bi se pri njezinu transportu izbjegao razvoj plijesni; 2. nove odjevne predmete tamnih boja, osobito crne, prije prvoga nošenja oprati jednom ili više puta, jer je većina korištenih tamnih boja za tekstil izuzetno kancerogena.

Ukoliko imamo još vremena na raspolaganju ili po reakcijama učenika vidimo da postoji zanimanje za ovu temu, a to učenici nisu razradili dovoljno u svojim prezentacijama, aktivnost možemo svakako

proširiti i na neke od slijedećih tema: usporedba proizvodnje organskog pamuka i standardne proizvodnje pamuka; ekološki otisak vode u proizvodnji odjeće ili npr. korištenje vune i svile koje su dobivene na način koji nije štetan za životinje.

ZAKLJUČAK I METODIČKI ZNAČAJ

Iz moje perspektive nastavnika koji već više od dvadeset godina predaje izbornu i fakultativnu nastavu ekologije i održivog razvitka, jako je važno učenike zainteresirati za životne teme iskustvenim učenjem kroz radionice i istraživačku nastavu. Naime, suhoparna obrada samo teorijskih ekoloških pojmova i sadržaja koji se nalaze u našim udžbenicima (napisanim samo za redovnu nastavu) bez obzira na primijenjene nastavne metode neće u očima učenika zapaliti onu iskru koja svakome od nas prosvjetnih radnika daje dodatni motiv za ovaj posao kojim se bavimo. Predstavljeni način učenja o održivosti učenicima srednjoškolske dobi izuzetno je zanimljiv, prije svega zato što se bavi temom koja im je vrlo bliska i važna, naročito učenicama. Od posebne je važnosti za one adolescente koji već jesu u određenoj mjeri senzibilizirani na probleme održivog razvoja, ali se ne snalaze još uvijek u toj domeni. Dapače, velika većina njih pokazuje i određenu dozu apatije pri samome spomenu bilo koje od ovih tema, obzirom da im se čini da ne mogu baš nikako osobno utjecati na promjene, jer smo ih mi, odrasli, već uvukli u zatvoreni krug neodrživosti. Već ih sama uvodna aktivnost igranja sa odjevnim predmetom, kojega su do tada obično promatrali kroz njegovu monofunkcionalnost, potakne na formiranje novih stavova na afektivnom nivou.

Nakon višegodišnje provedbe ove edukacije u našoj školi, ali i provedbe same uvodne radionice na 15. Ljetnjoj SEMEP-ovoj školi u Komiži, 2014. godine, mnogi su učenici (posebno učenice) prihvatili moto na kojemu se temelji spora moda: „Nisam dovoljno bogat da kupujem jeftine stvari”, što smatram bitnim pomakom u smjeru održivosti. Nadalje, naučili smo što su i kao se proizvode mnogi ekološki prihvatljivi materijali, poput: konoplje (*Cannabis sativa* L.), bambusa, boehmerije, sea cella, sojine svile, lenpura i mnogih drugih. Usvojili smo i neke nove pozitivne navike, poput: čitanja deklaracija i traženja eko certifikata prilikom kupovine odjevnih predmeta, izbjegavanja trgovina odjećom koje mirišu po „parfemima”, pranja odjeće prije prvoga oblačenja, nošenja vintage suknji i bluza naših majki i baka te na koncu, igranja sa odjevnim predmetima.

LITERATURA

- Bunčić, K., Ivković, Đ., Janković, J. Penava A. (1998). Igrom do sebe. Zagreb, Alinea.
- EKOS (2014). Zero waste – koncept života s manje otpada, EKOS RCGO Orlovnjak. Dostupno na: <http://www.ekos-orlovnjak.hr/index.php/rgco-orlovnjak-1/blog/227-zero-waste-koncept-zivota-s-manje-otpada>, preuzeto 24.3.2015.
- Fletcher, K. (2010). Slow fashion: An invitation for systems change. *Fashion practice*, 2(2), 259-265, DOI: 10.2752/175693810X12774625387594
- Johnson, B. (2009). Zero waste. Dostupno na: <http://zerowastehome.blogspot.com>, preuzeto 20.06.2014.
- Vrtar, I. (2014). Odjeća s ekološkim certifikatom, Sensa. Dostupno na: <https://www.sensa.hr/clanci/zensko-zdravlje/odjeca-s-ekoloskim-certifikatom>, preuzeto 12.12.2016.

Sustainable clothing - a contribution to sustainable development teaching

Melba Blažić Grubelić

The first Croatian high school in Sušak in Rijeka, Gajeva 1, Rijeka, Croatia
mbgrubelic@gmail.com

ABSTRACT

In the last several decades, sustainable development has become a globally recognized goal which has in turn been implemented in school curricula. This workshop is designed to develop students' creativity and is followed by research. It is our hope that after attending the workshop, students will introduce new concepts into their lives and, subsequently, their families. In numerous lessons we have discussed the influence of nutrition, waste disposal and natural resource management on the sustainability of our planet. However, despite the broad range of subjects covered in all my years of teaching biology and ecology to secondary students, we have never broached the topic of sustainable clothing, a topic of great importance to teenagers and young adults, especially females. Students will be able to creatively approach their fashion choices. Upon completing the workshop, students commence research. Through research, students will familiarise themselves with the concepts of zero waste (a philosophy of life), fair trade manufacturing conditions of clothing, materials used in today's fashion industry (whether in haute couture or streetwear) and, finally, fashion certificates. My many years of experience in teaching this content supports changes in the behavior of my students when it comes to dressing: they buy clothes less often, wear them in many different ways and take into account materials and eco-certificates when buying.

Keywords: *workshop; creative approaches to clothing; experiential learning; zero waste*